

Eindevaluatie

Energiebesparingsweddenschap
'Kom op, bespaar energie én kosten!'

november 2011
Petra Lettink

1 inleiding

'Kom op, bespaar energie én kosten!' is een pilotproject van *Stichting Kom op voor een duurzame wijk* in het kader van het nationale energiebesparingsprogramma Meer Met Minder. Dit pilotproject is gegoten in de vorm van een weddenschap tussen (oud)minister Cramer van VROM en de wijk Sint Marten-Sonsbeekkwartier in Arnhem. De inzet van de weddenschap is dat de stichting in de wijk tenminste 50 deelnemers werft die voor 1 mei 2011 minimaal 30% energie gaan besparen in hun woning (of 2 sprongen met hun energielabel maken).

Op 23 maart 2009 is het weddenschapscontract getekend door toenmalig minister Cramer van het ministerie van VROM en stichtingsvoorzitter Jan Schreur (zie bijlage 1). De weddenschap is inmiddels gewonnen en de energiebesparingsmaatregelen zijn uitgevoerd.

Deze eindevaluatie is een korte aanvulling op de evaluatie die al gedaan is over de eerste fase van de energiebesparingsweddenschap (d.d. februari 2011, door Mirjam de Groot en Petra Lettink - bijlage 2). Daarin staat meer vermeld over de ingezette middelen en de waardering daarvan door de deelnemers.

2 statistieken - bereik weddenschap

energiemaatwerkadviezen

33 Mensen/huishoudens hebben alleen informatie ingewonnen naar aanleiding van de folder of informatieavond, maar zijn niet verder gegaan met het project.

Daarnaast wilden 4 mensen wel een energiematwerkadvies ontvangen maar hebben dit uiteindelijk afgezegd.

In totaal zijn er 114 energiematwerkadviezen afgegeven voor dit weddenschapsproject. Hieronder vallen 43 mensen die wel een energiematwerkadvies hebben ontvangen, maar die niet zijn doorgegaan voor de weddenschapsbesparing van 30% of twee labelsprongen.

71 Mensen hebben een energiematwerkadvies ontvangen en hebben vervolgens een contract voor deelname aan de weddenschap ondertekend.

besparingen

58 Mensen hebben aan hun contract voldaan doordat ze de benodigde energiebesparingsmaatregelen genomen hebben en een nieuw energielabel hebben laten vaststellen.

Het totaal aantal energielabelsprongen door deze weddenschap is: 133.

Het gemiddeld aantal labelsprongen per deelnemer is: 2,3.

Verbeteringen op de energie-index: 0.85 gemiddeld per deelnemer en in totaal 49.33.

Als we deze besparingen relateren aan het (gemiddelde) aardgasverbruik, kunnen we de vermindering in CO₂ uitstoot van het project berekenen:

133 labelsprongen met gemiddeld 15% besparing per labelsprong

1200 m³ aardgas is het gemiddeld verbruik per jaar

180 m³ aardgas wordt bespaard per labelsprong

Er is dan:

23940 m³ aardgas per jaar bespaard

1,6 kg CO₂ uitstoot per m³ aardgas

Dat betekent:

38304 kg CO₂ emissie per jaar minder

geïnvesteerde uren

De meeste uren die door de stichting aan het project zijn besteed, zijn de uren die de projectleider en de voorzitter erin hebben gestopt. Gedurende de looptijd van het weddenschapsproject is de projectleider gemiddeld 2 werkdagen per week bezig geweest met het project in de periode van april 2009 tot en met april 2011. Dat is ruim 1500 uur. Deze uren zijn besteed aan de organisatie van het project, werving van deelnemers, communicatie en voorlichting naar deelnemers en contact met intermediairs en partners (gemeente en Meer Met Minder).

Daarnaast heeft de stichtingsvoorzitter circa 80 uur aan het project besteed (voorbereiding en opstellen weddenschapscontract, presentaties, organisatie bijeenkomst van makelaars, feed-back, etc.).

resultaten weddenschap in perspectief

Het feit dat wij als informatieloket hebben gediend voor de deelnemers werd gezien als een groot voordeel van het project. Veel deelnemers hebben zich in meer of mindere mate 'ontzorgd' gevoeld en zagen dit dan ook als een goed moment om dit soort maatregelen te nemen in huis. Dat heeft als resultaat gehad dat sommigen uiteindelijk meer maatregelen hebben genomen dan ze in het begin van plan waren.

Naast de intensieve begeleiding van de deelnemers door de stichting en de weddenschapspremies waren er nog meer factoren die positief werkten voor het succes van onze weddenschap. Gedurende de looptijd van het project kwamen er namelijk steeds meer landelijke subsidies bij, zoals de bijdrage van €200 voor het energiemaatwerkadvies en de subsidie voor dubbel glas. Daarnaast werd ook een regeling van kracht waarbij het lage BTW-tarief van 6% gold voor arbeidsloon in renovatieprojecten. Het financiële voordeel was dus ten tijde van de weddenschap extra groot bij investeringen in energiebesparing.

Dit project wordt in Arnhem aangehaald als een succesvol project op energiebesparing in de bestaande bouw in particulier bezit. Ook buiten Arnhem heeft ons project aandacht gekregen door Meer met Minder, onder andere in het rapport *Kansrijke Aanpakken in gebouwgebonden energiebesparing. De particuliere eigenaar* van oktober 2010.

3 proces en organisatie

projectleiding

Toen de projectleider in dienst kwam bij de stichting stond het raamwerk van de weddenschap al klaar. De voorzitter van de stichting heeft in eerste instantie als projectleider voor het opstarten van het project gewerkt. Er zijn globaal afspraken gemaakt en de aftrap voor de weddenschap is genomen terwijl de afspraken nog niet praktisch uitgewerkt waren.

Tijdens de ondertekening kwam de wethouder van Arnhem met een belofte om meer premies voor de deelnemers beschikbaar te stellen, in samenwerking met de provincie. De voorzitter heeft samen met een adviseur van Meer Met Minder een eerste projectplan opgesteld. Dit projectplan was vrij globaal en in het najaar van 2009 heeft de projectleider een nieuw projectplan opgesteld, onder andere naar aanleiding van de tot dan toe opgedane ervaringen. Eigenlijk is dit tekenend geweest voor het gehele procesverloop. De trein was al aan het rijden maar we moesten er nog wel aan bouwen, aanpassen en schilderen.

Ook de taakverdeling tussen de projectleider en de voorzitter was in het begin onduidelijk. Gaandeweg het project hebben we daarover meer duidelijkheid verschaft en is de voorzitter wel het gezicht en de woordvoerder van het project gebleven, maar kwam de projectleiding en verantwoordelijkheid bij de projectleider te liggen.

De meeste deelnemers en geïnteresseerden waardeerden de ondersteuning door de projectleider en informatie vanuit de stichting als positief (zie *Evaluatie eerste fase* van februari 2011).

gemaakte afspraken

We zijn begonnen met het werven van deelnemers toen nog niet alle afspraken met gemeente en provincie helder waren. De wethouder kwam terug op zijn aanvankelijke enthousiasme om meer premies beschikbaar te stellen met als gevolg dat de subsidieverlening via een motie in de gemeenteraad is besproken en afgedwongen. Achteraf bleek dat de gemeente als voorwaarde gesteld had dat er sprake was van cofinanciering door de provincie, maar de provincie zelf stelde eigenlijk niet zo'n hoge prioriteit aan het project. De verantwoordelijke gedeputeerde was te laat op de hoogte waardoor zij weinig betrokkenheid heeft gevoeld bij het project. Daarom is pas in een later stadium officieel bevestigd dat gemeente en provincie premies beschikbaar stelden voor de deelnemers, met een voorbehoud om de premies alleen aan de eerste 50 deelnemers beschikbaar te stellen.

Dit heeft tot veel onduidelijkheid en wrevel geleid bij de diverse partijen. Ook in de communicatie van de stichting naar de deelnemers toe is dit niet altijd goed verwoord en dat had niet mogen gebeuren.

Maar uiteindelijk stond er dus wel een fors bedrag van €2100 ter beschikking aan de (eerste 50) deelnemers en dat was heel bijzonder.

samenwerking gemeente en provincie

De samenwerking met de gemeente was over het algemeen prettig. Er was enthousiasme over ons project bij de ambtenaren, de wethouder en de gemeenteraad. Ook heeft de gemeente geholpen met de communicatie over ons project door af en toe ruimte beschikbaar te stellen op de gemeentepagina van de Arnhemse Koerier.

Vanwege de hier boven beschreven zaken is er helaas wel wat onduidelijkheid en gedoe geweest over onze weddenschap. De gemeente heeft het op zich genomen om te communiceren met de provincie over het project aangezien wij zelf niet echt voet aan de grond kregen bij de provincie. Daarmee is de beschikbaarstelling van de premies wel voor elkaar gekomen.

Een duidelijk leerpunt voor ons is dat, vóórdat er extern gecommuniceerd wordt over een project, eerst alle partners en hun bijdragen bekend moeten zijn. Of er moet alleen gecommuniceerd worden over dat wat er daadwerkelijk vast staat. Dat betekent ook niet alleen uitgaan van wat er toegezegd wordt, maar ook zorgen dat dit via mail of schriftelijk bevestigd wordt (zelfs als het gaat om uitspraken van een wethouder in een publieke setting).

samenwerking MMM

Het rijdende trein verhaal geldt ook voor de samenwerking met Meer Met Minder. Net als bij onszelf was er bij MMM sprake van een wisseling van adviseurs. De projectleider en de adviseur van MMM zijn daarom opnieuw begonnen met een projectplan en de werkwijze vast te leggen. De samenwerking met MMM is over het algemeen prettig verlopen. Soms was het lastig om duidelijke antwoorden op vragen te krijgen en de wijze van betaling en vergoeding was in eerste instantie niet zo helder. Tot op heden is het laatste deel van de betalingen nog steeds niet afgerond. Voor een volgende keer is het dus beter om vooraf af te spreken wie voor welke betalingen verantwoordelijk is en hoe en wanneer deze uitbetaald worden.

samenwerking bedrijven

Alle bedrijven die eventueel mee wilden doen aan het project of naar wie we konden doorverwijzen moesten nog geworven worden terwijl de weddenschap al van start was gegaan. Samen met het feit dat elke deelnemer toch zijn eigen tijdspad bewandelde, zorgde dit er voor dat het moeilijk was om echt kwantumkortingen of om collectief inkopen te regelen voor de deelnemers. Wel hebben bedrijven meegewerkt met extra scherpe tarieven en heeft op initiatief van één deelnemer een hele groep mensen flinke korting gekregen bij spouwmuurisolatie.

De projectleider heeft dus lopende het project diverse partners erbij gehaald. Soms was dit toch redelijk moeilijk zoals bij de energieadviseurs, maar uiteindelijk konden de

deelnemers kiezen uit twee partijen die beide naar tevredenheid hebben gewerkt. Het samenwerken met bedrijven had wellicht op grotere schaal gekund en dat hadden we zeker gewild, maar daar was helaas de tijd niet voor. Bij de opstart van een volgend project zou dit vooraf een aandachtspunt moeten zijn.

Al met al kunnen we het een succesvol project noemen met een direct milieuresultaat. Het heeft ons ook veel inspiratie opgeleverd voor volgende projecten als het Duurzaamheidshuis (modelwoning voor duurzaam renoveren) en een Arnhems energieloket.

BIJLAGEN

1 - HET WEDDENSCHAPSCONTRACT - pagina 7

2 - EVALUATIE EERSTE FASE ENERGIEBESPARINGSWEDDENSCHAP - pagina 9
(d.d. februari 2011, door Mirjam de Groot en Petra Lettink)

Contract weddenschap

Stichting Kom op voor een duurzame wijk Sint Marten-Sonsbeekkwartier – milieuminister
mevr. dr. Jacqueline Cramer

De Stichting Kom op voor een duurzame wijk in Sint Marten-Sonsbeekkwartier te Arnhem, hierna te noemen “de stichting” en de minister van VROM, hierna te noemen “de minister” sluiten de volgende overeenkomst.

Preambule

De minister en de stichting zijn van mening dat de komende jaren een aanzienlijke inspanning moet worden verricht op het gebied van energiebesparing. Het ministerie van VROM wil dit onder meer realiseren door uitvoering van het programma “Meer met Minder”, het nationale energiebesparingsplan voor de gebouwde omgeving. Dit programma is erop gericht dat in 2020 in tenminste 2,4 miljoen bestaande woningen en utiliteitsgebouwen tenminste 30% energie bespaard zal zijn.

De wijk Sint-Marten-Sonsbeekkwartier in Arnhem is één van de ca 25 proefprojecten (pilots) in Nederland waar de verschillende onderdelen van het Meer met Minder-programma in 2008 en 2009 in de praktijk worden getoetst.

De kenmerken van het proefproject Sint Marten-Sonsbeekkwartier ten opzichte van andere pilots zijn:

- 1 Wijkbewoners, vertegenwoordigd in Stichting Kom op voor een duurzame wijk, hebben het initiatief genomen en nemen het voortouw;
- 2 In het proefproject wordt het weddenschapinstrument - waarmee de stichting succes heeft behaald met betrekking tot afvalscheiding - ingezet om het gestelde doel te bereiken;
- 3 De doe-het-zelvers, ondersteund door de VOSZ-onderhoudswinkel, wordt een substantiële rol toebedacht bij het realiseren van de energiebesparende maatregelen.

Deze overeenkomst heeft betrekking op de particuliere woningeigenaren in de wijk. Het aantal particuliere woningeigenaren wordt geschat op 2000.

Particuliere woningeigenaren krijgen via het programma “Meer met Minder” een stimuleringspremie van € 750,- uitgekeerd als zij tenminste 30% energie besparen. De premie wordt toegekend op het moment dat de particuliere woningeigenaar de offerte tekent voor het pakket aan maatregelen waarvan op basis van het maatwerkadvies blijkt dat ze een energiebesparing van 30% opleveren.

Wanneer in deze overeenkomst over energiebesparende maatregelen wordt gesproken wordt daarmee bedoeld: muurisolatie, vloerisolatie, dakisolatie, dubbel glas maar ook duurzame energiematregelen als vervanging van verwarmingsinstallaties, zonnecollectoren, zonneboilers, warmtepompen, etc.

- 1 De stichting zet zich in om in het jaar 2009 in de wijk St Marten-Sonsbeekkwartier tenminste 50 woningen van particuliere eigenaren te voorzien van structurele energiebesparende maatregelen die voldoen aan het programma Meer met Minder. Daarmee zou ca 3% van het

totaal aantal woningen in de wijk voldoen aan de doelstelling van Meer met Minder.

- 2 Op 31-12-2009 behoeven nog niet alle energiemaatregelen te zijn toegepast. Beslissend is het aantal subsidieaanvragen dat door het bureau Meer met Minder op deze datum is gehonoreerd.
- 3 Als het onder 1 gestelde doel niet wordt gehaald, verplicht de stichting zich aan de minister een zonnepaneel (monocrystalijn, 150 Wp) ter beschikking te stellen dat zij op haar beurt om niet ter beschikking stelt van wijkcentrum De Hommel.
- 4 Om het onder 1 gestelde doel te bereiken stelt de stichting met ondersteuning van het Bureau Meer met Minder een project- en communicatieplan op dat in het voorjaar van 2009 gereed is.
- 5 De minister verplicht zich via het bureau Meer met Minder de stichting in 2009 te ondersteunen met een aantal communicatiemiddelen.
- 6 De stichting is verantwoordelijk voor invulling van de zgn 1-loket-functie zoals deze in het programma Meer met Minder is geregeld en voor de coördinatie van de uitvoering in de wijk. De medewerker die de 1-loketfunctie gaat invullen volgt de Meer-met-Mindercursus.
- 7 De stichting verplicht zich samen te werken met de VOSZ om doe-het-zelvers te stimuleren zelf (een deel van) de beoogde energiebesparende maatregelen uit te voeren.
- 8 Tijdens de uitvoering van het project wordt de kwaliteit van de energiebesparingsmaatregelen gecontroleerd door een onafhankelijke bouwingenieur die door en op kosten van het bureau Meer met Minder wordt aangesteld.
- 9 Wanneer het onder 1 gestelde doel wordt bereikt keert de minister aan *elke* deelnemende particuliere woningeigenaar die de offerte voor 30% energiebesparing heeft getekend een bedrag van € 300,- extra uit.
- 10 Wanneer het onder 1 gestelde doel wordt bereikt keert de minister aan de stichting als beloning voor haar inspanningen een bedrag van € 100,- per deelnemende particuliere eigenaar uit.
- 11 De stichting spreekt de intentie uit om ook na beëindiging van dit proefproject de 1-loket-functie te blijven vervullen en de coördinatie van de uitvoering van het programma Meer met Minder in de wijk op zich te nemen.
- 12 Als juryleden hebben zich beschikbaar gesteld: Chris Bruijnes (directeur Stichting Meer met Minder) en Cees Jansen (wethouder milieu, gemeente Arnhem).

Aldus getekend dd 21 maart 2009 te Arnhem,

De minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke
Ordering en Milieubeheer,
dr. J.M. Cramer

namens de Stichting Kom op voor een
duurzame wijk,
mr. J. Schreur, voorzitter

.....

.....

Evaluatie eerste fase energiebesparingsweddenschap 'Kom op, bespaar energie èn kosten!'

1. Inleiding

'Kom op, bespaar energie èn kosten!' is een pilotproject van *Stichting Kom op voor een duurzame wijk* in het kader van het nationale energiebesparingsprogramma Meer Met Minder. Dit pilotproject is gegoten in de vorm van een weddenschap tussen (ex)minister Cramer van VROM en de wijk Sint Marten-Sonsbeekkwartier in Arnhem. De inzet van de weddenschap is dat de stichting in de wijk tenminste 50 deelnemers werft die voor 1 mei 2011 minimaal 30% energie gaan besparen in hun woning (of 2 sprongen met hun energielabel maken).

De bewoners die meedoen krijgen de Meer Met Minder stimuleringspremie van € 750 euro. En als de Stichting de weddenschap wint krijgen ze van het ministerie van VROM nog eens € 300 weddenschapsbonus. Vervolgens doen provincie Gelderland en gemeente Arnhem er voor de eerste 50 deelnemers nog eens respectievelijk € 750 en €300 bij. Al met al dus een flink stimuleringsbedrag voor de deelnemers.

Deze deelnemers moesten in eerste instantie voor 1 januari 2010 geworven zijn en in tweede instantie voor 1 april 2010. (De deadline is verschoven door een vertraagde start van het project.)

Het werven van de deelnemers is ruim gelukt. Op 1 april 2010 zijn er 71 deelnemers die in een deelnemerscontract hebben vastgelegd dat zij tenminste 30% energie in hun woning gaan besparen (of 2 labelsprongen maken). En daarmee is de weddenschap ruimschoots gewonnen.

Deze evaluatie omvat de eerste fase van de weddenschap: het opzetten van het project en werven en contracteren van de deelnemers. Pas na 1 mei 2011 kan meer gezegd worden over de daadwerkelijke resultaten, uitvoering en omvang van de besparingen.

Om de eerste fase van het weddenschapsproject te evalueren heeft Petra Lettink (projectleider van de Stichting Kom op voor een duurzame wijk) in augustus 2010 een vragenlijst opgesteld en verspreid onder de deelnemers. 39 Deelnemers hebben een ingevulde vragenlijst teruggestuurd, waarmee de respons van deze groep op 55% komt. Daarnaast zijn er 82 vragenlijsten verspreid onder wijkbewoners die interesse hebben getoond voor het project. Van deze geïnteresseerden zijn er 24 ingevuld terug gekomen. Een respons van 29% dus.

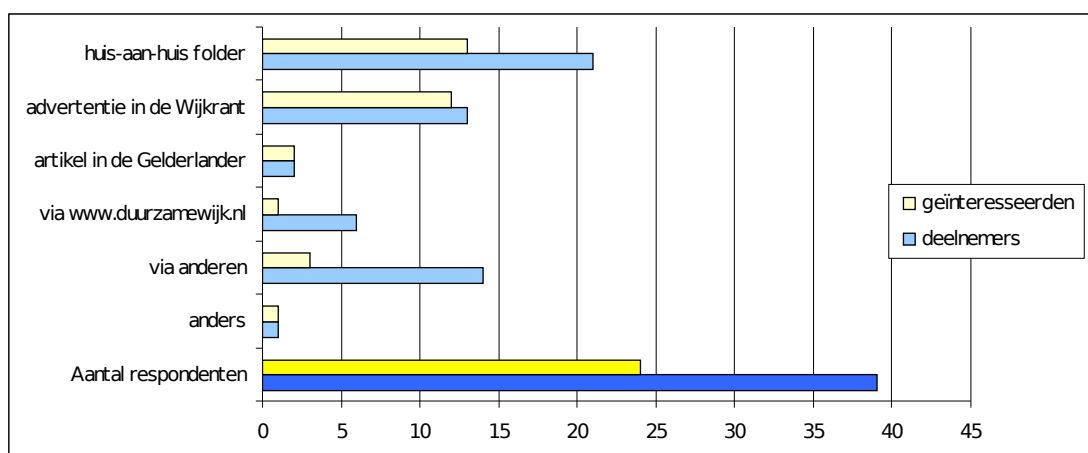
De antwoorden op de vragen worden hieronder per fase van het project beschreven en geanalyseerd. Tot slot volgen er nog enkele nabeschoouwingen van de projectleider, voorzitter van de stichting en de betrokken gemeente ambtenaar.

2. De start

Hoe heeft u van de energiebesparingsweddenschap gehoord?

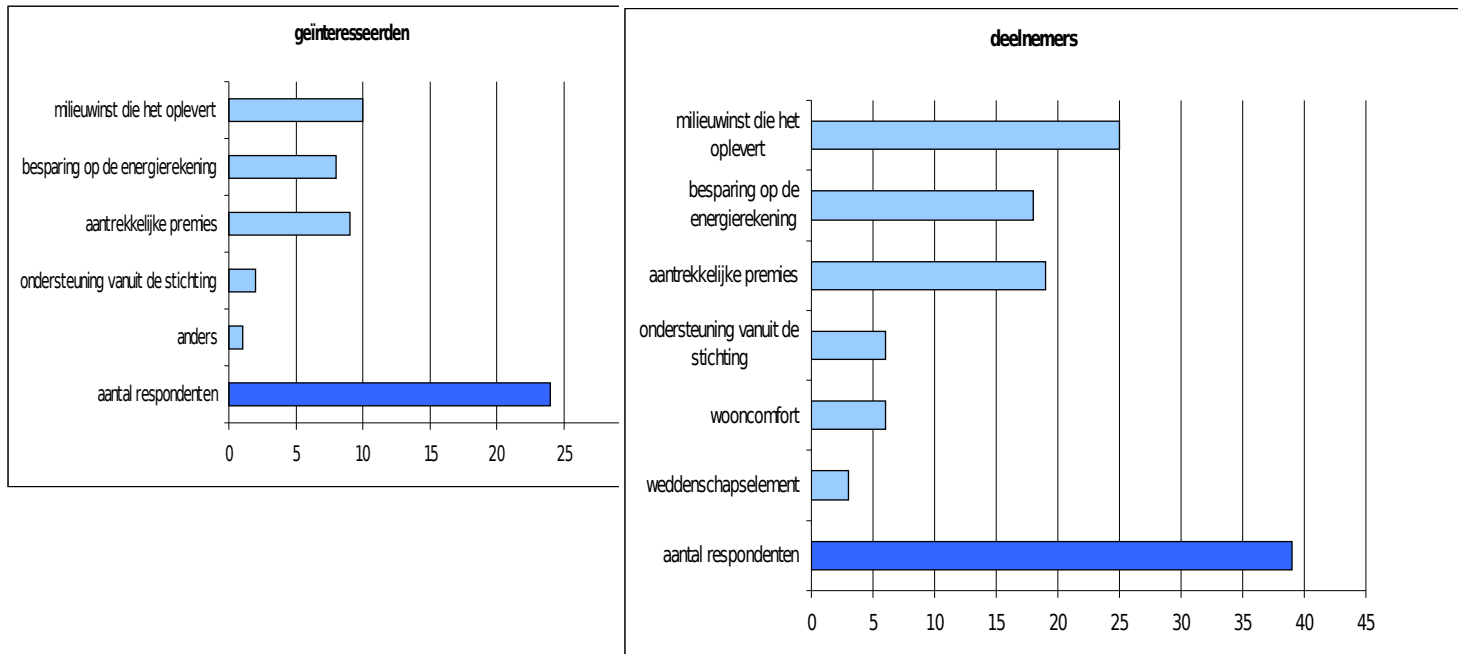
De respondenten konden maximaal twee antwoorden aankruisen bij deze vraag. De 24 geïnteresseerden hebben gezamenlijk 32 antwoorden aangekruist en de 39 deelnemers hebben 57 antwoorden aangevinkt. De meeste respondenten hebben van de weddenschap gehoord door de huis-aan-huis folder en door de advertentie in de Wijkkrant.

Er zijn duidelijke verschillen tussen de antwoorden van geïnteresseerden en van de deelnemers. Eén op de drie deelnemers is via de huis-aan-huis folder met de weddenschap in aanraking gekomen, bij de geïnteresseerden is dit meer dan de helft. In vergelijking met de geïnteresseerden hebben de deelnemers vaker van de weddenschap gehoord via anderen en via de website.

Wat vond u het meest interessant aan het energiebesparingsproject?

Deze vraag is alleen gesteld aan de geïnteresseerden. Ook hierbij mochten de respondenten maximaal twee antwoorden aanvinken, wat resulteerde in 30 antwoorden van 24 geïnteresseerden. De meesten vonden de milieuwinst het meest interessante aspect van de weddenschap, gevolgd door de aantrekkelijke premies en de besparing op de energierekening. De effecten voor het milieu worden vaker als reden aangegeven dan financiële overwegingen (zie linker figuur).

Waarvoor heeft u besloten om mee te doen met de weddenschap?

Deze vraag is uiteraard alleen aan de deelnemers gesteld en is goed vergelijkbaar met de vorige vraag (aan de geïnteresseerden) omdat de antwoordcategorieën grotendeels overeenkomen. Iedere deelnemer heeft twee antwoorden gegeven, wat resulteerde in 78 antwoorden van 39 deelnemers.

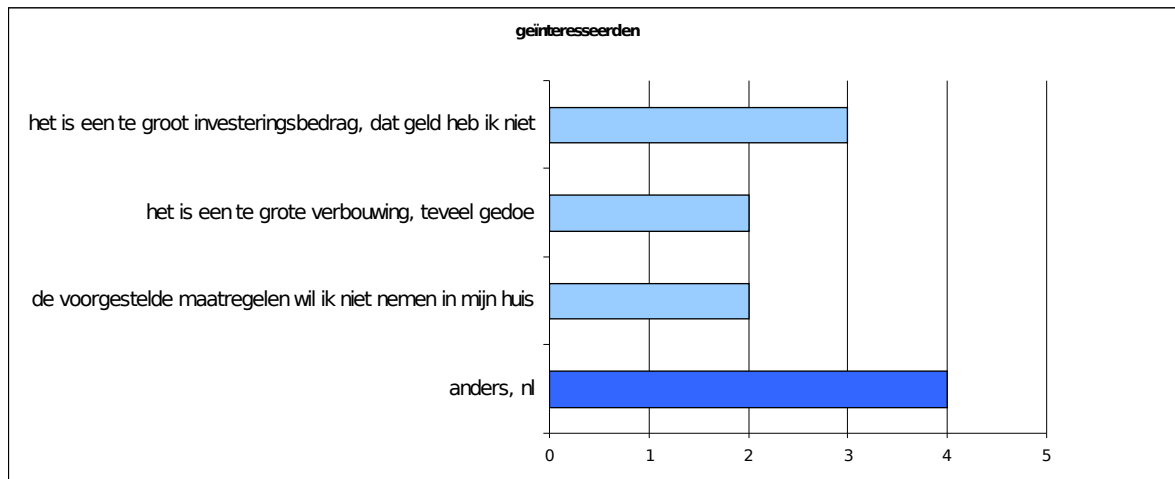
Ook voor de deelnemers is de milieuwinst het belangrijkste, gevolgd door de besparing op de energierekening en de aantrekkelijke premies (zie rechter figuur). Daarnaast gaven 3 deelnemers aan mee te doen vanwege het weddenschapselement en vulden 6 deelnemers bij een open vraag in dat zij meedoen om het wooncomfort te vergroten of het binnenklimaat te verbeteren.

Waarvoor heeft u besloten om niet mee te doen met de weddenschap?

Slechts minder dan de helft van de geïnteresseerden heeft deze vraag beantwoord. Onder de 11 die een antwoord gaven, waren er drie die niet meedoen met de weddenschap omdat zij het investeringsbedrag te groot vonden. Twee vonden het een te grote verbouwing en twee wilden de voorgestelde maatregelen niet nemen in huis. Vier hebben zelf een reden gegeven: waaronder de reden dat de kosten niet

opwegen tegen de baten, zowel vanuit financieel als uit milieu oogpunt. Andere redenen waren dat de maatregelen de bestaande situatie aantasten en dat de 30% niet kan worden gehaald.

“De maatregelen die ik wel zou willen nemen leveren geen 30% op. Dan zou ik dus andere maatregelen treffen die eigenlijk overbodig zijn gezien de manier waarop ik de ruimtes gebruik.”

3. Het maatwerkadvies

Heeft u een energiemaatwerkadvies aangevraagd en gekregen?

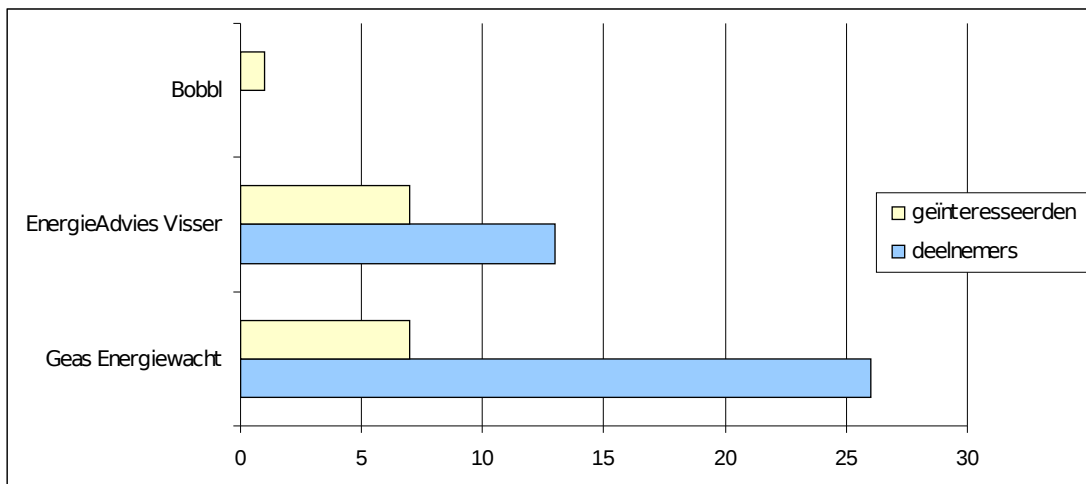
Van de 24 geïnteresseerden die de vragenlijst hebben ingevuld hebben 15 wel een maatwerkadvies laten uitvoeren. De belangrijkste reden waarom de overige negen respondenten geen advies hebben aangevraagd is omdat hun huis al vrij energiezuinig is en zij daardoor de 30% niet (denken te) halen. Andere redenen zijn het gebrek aan financiële middelen of omdat het huis wordt gehuurd of te koop staat. Ook geeft iemand geen antwoorden op de vragen aan de stichting gehad te hebben.

Kunt u 30% energiebesparing bereiken in uw huis?

Van de 15 geïnteresseerden die een maatwerkadvies hebben laten uitbrengen, geven er 4 aan dat zij de 30% energiebesparing niet kunnen bereiken in hun huis.

Van wie heeft u het energiemaatwerkadvies ontvangen?

De meeste respondenten die een advies hebben ontvangen, hebben deze gehad van Geas Energiewacht. Onder de deelnemers heeft tweederde van Geas een advies gehad, terwijl dit bij de geïnteresseerden de helft is.

Wat vond u van dit advies?

Vooraf de deelnemers aan de weddenschap vonden het advies duidelijk. Van hen vond driekwart het maatwerkadvies duidelijk, terwijl bij de geïnteresseerden een ruime meerderheid dit vond. Van de in totaal 33 respondenten die een advies hebben gehad van Geas Energiewacht vonden 23 mensen het duidelijk, 3 vonden het onduidelijk en 6 hebben zelf een opmerking geplaatst. Van de 18 respondenten die een advies door EnergieAdvies Visser hebben laten uitvoeren vond 1 persoon het onduidelijk en 2 personen hebben een opmerking erover geplaatst. De opmerkingen over het advies van Visser en dat van Geas zijn van dezelfde aard. Het grootste probleem vindt men dat het advies niet echt op maat is. Het geeft een globale en vrij theoretische berekening, waarbij specifieke kenmerken van de woning, van de manier waarop men de woning gebruikt of wensen van de bewoner te weinig worden meegenomen.

“Wel vreemd dat in het advies een zonnepakket wordt geadviseerd, terwijl vanwege een opbouw op het dak te weinig ruimte is voor alle behoeften voor een zonneboiler of pv.”

“Lastig om te bepalen wat de effecten zijn als je andere combinaties wilt dan de pakketten die Geas heeft uitgekozen.”

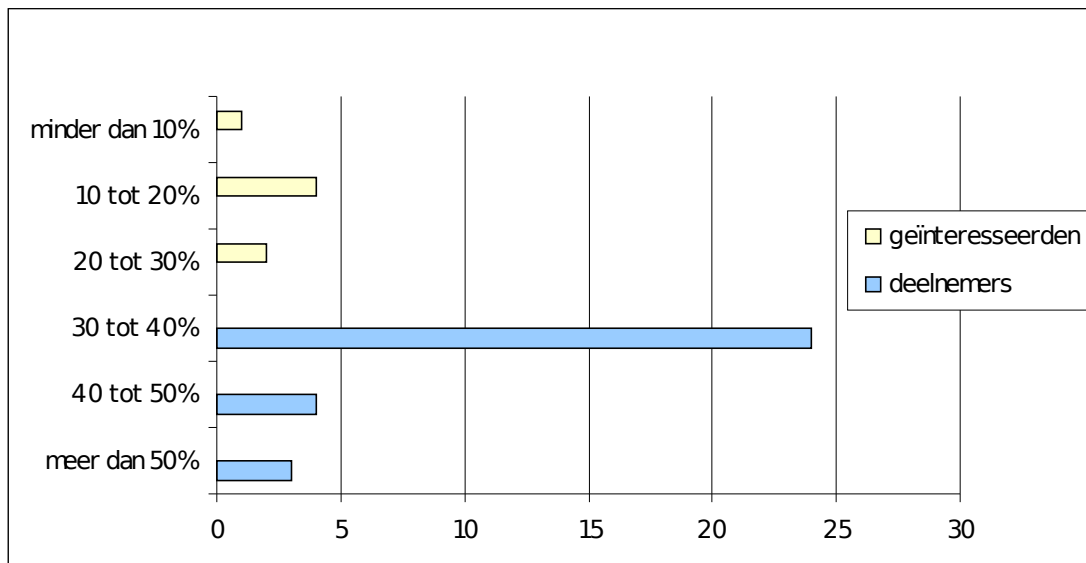
“Uiteindelijk staat er nog niet exact wat je dan moet/kunt doen om die besparing te krijgen.”

Daarnaast gaven twee respondenten aan dat zij het rapport lang en onoverzichtelijk vonden met zoveel bijlagen.

Hoeveel energiebesparing gaat u uiteindelijk in uw woning realiseren?

Deze vraag is gesteld aan zowel de deelnemers als de geïnteresseerden omdat onder deze laatste groep ook respondenten zijn die hebben besloten (een deel van de) energiebesparende maatregelen te nemen. Zoals de grafiek hieronder aangeeft, realiseren de geïnteresseerden allemaal minder dan 30% energiebesparing. Van de deelnemers hebben 31 deze vraag beantwoord, waarvan bijna tweederde uitkomt op een percentage dat ligt tussen de 30 en de 40%. Twee deelnemers komen zelfs

uit op 60% of meer. Het gemiddelde van de deelnemers komt hiermee uit op 35%.

De deelnemers is ook gevraagd om de besparing uit te drukken in de hoeveelheid labelsprongen. Dat deze vraag wat moeilijker te beantwoorden is, blijkt uit het grote aantal respondenten dat deze vraag niet heeft ingevuld (11 van de 39). Van de 28 respondenten die de vraag wel hebben beantwoord vullen 18 in dat zij 2 sprongen stijgen op de energie-index. Zeven geven aan dat zij er 3 labels op vooruit gaan en zelfs sprongen van 5 en 6 labelstappen komen beide een keer voor.

De groep geïnteresseerden is gevraagd om in te schatten hoeveel hun besparing is in euro's. Het probleem van deze vraag is dat niet is gevraagd om aan te geven over welke termijn het gaat. Dit is dan ook terug te zien in de antwoorden. Sommigen geven een erg laag bedrag (10 euro) terwijl anderen een vrij hoog bedrag (4275 euro) invullen. De 10 euro kan per maand zijn en het laatste bedrag over de komende 20 jaar. Het is daarom beter om af te gaan op het besparingspercentage dat de geïnteresseerden hebben opgegeven, zoals te zien is in bovenstaande grafiek. Van de 7 deelnemers die een percentage hebben opgegeven bedraagt de gemiddelde besparing 15,5%.

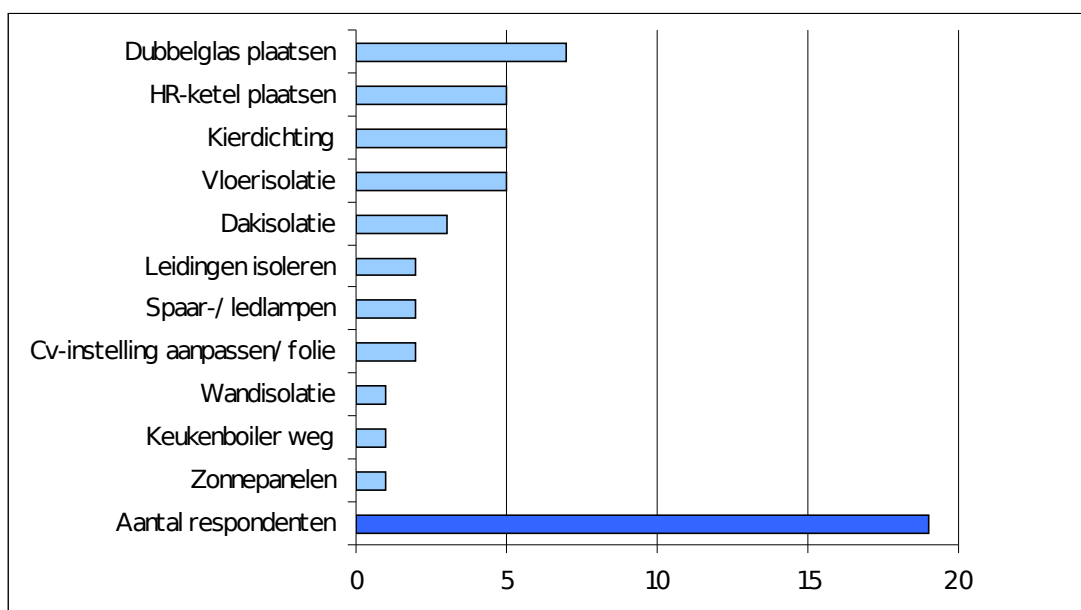
4. De maatregelen uitvoeren

Heeft u toch energiebesparende maatregelen genomen in uw huis na het lezen van de informatie over ons project of gaat u die nog nemen?

Deze vraag is gesteld aan alle geïnteresseerden, dus zowel de mensen die wel een EPA-advies hebben ontvangen als die dit niet hebben. 19 van de 24 geven aan dat zij inderdaad energiebesparende maatregelen hebben genomen of gaan nemen.

Zo ja, om welke maatregelen gaat het dan?

De meeste respondenten die niet meedoen aan de weddenschap maar wel maatregelen (gaan) nemen, plaatsen dubbel glas. Daarnaast zijn het plaatsen van een HR-ketel, kierdichting en vloerisolatie populaire maatregelen. Opvallend is dat veel maatregelen die mensen nemen vrij gemakkelijk zijn uit te voeren zonder een stoffige of ingrijpende verbouwing. Zo scoren ook gemakkelijke klusjes als leidingen isoleren, kierdichting en het indraaien van spaar-/ of ledlampen hoog. Dubbelglas en een HR-ketel zijn qua investering wel grote klussen, maar zijn snel gedaan en hebben tijdens het plaatsen weinig invloed op de leefbaarheid in huis. Dit geldt natuurlijk in veel mindere mate voor het isoleren van wanden. Er is dan ook maar 1 persoon die aangeeft dit te (gaan) doen.

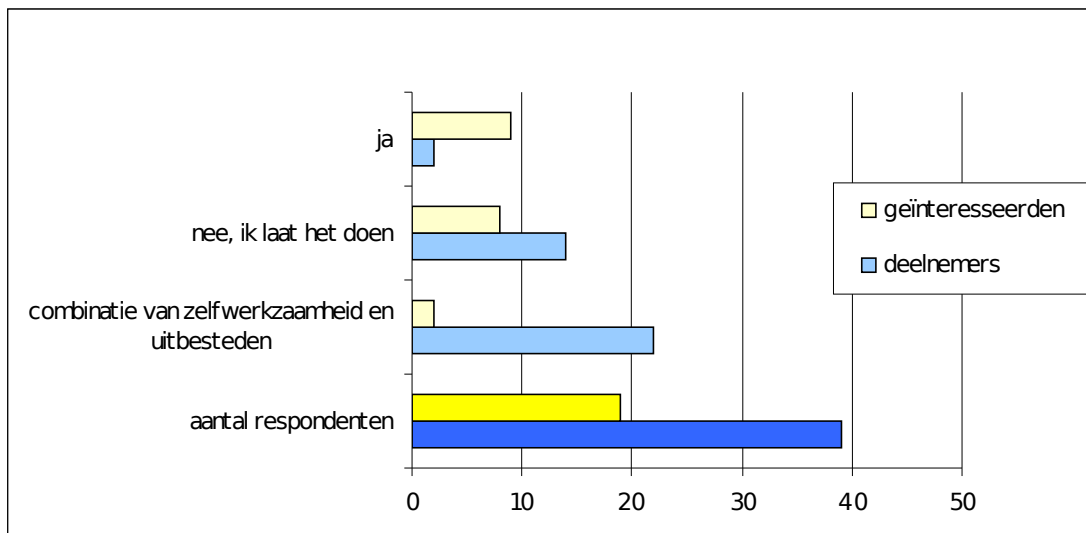

Naar aanleiding van deze antwoorden kan geconcludeerd worden dat de weddenschap een nog groter energiebesparingsresultaat heeft dan alleen de besparingen die de deelnemers realiseren (spin-off effect). Ook niet-deelnemers zijn geïnspireerd geraakt door de weddenschap om besparende maatregelen te treffen.

Voert u deze maatregelen zelf uit?

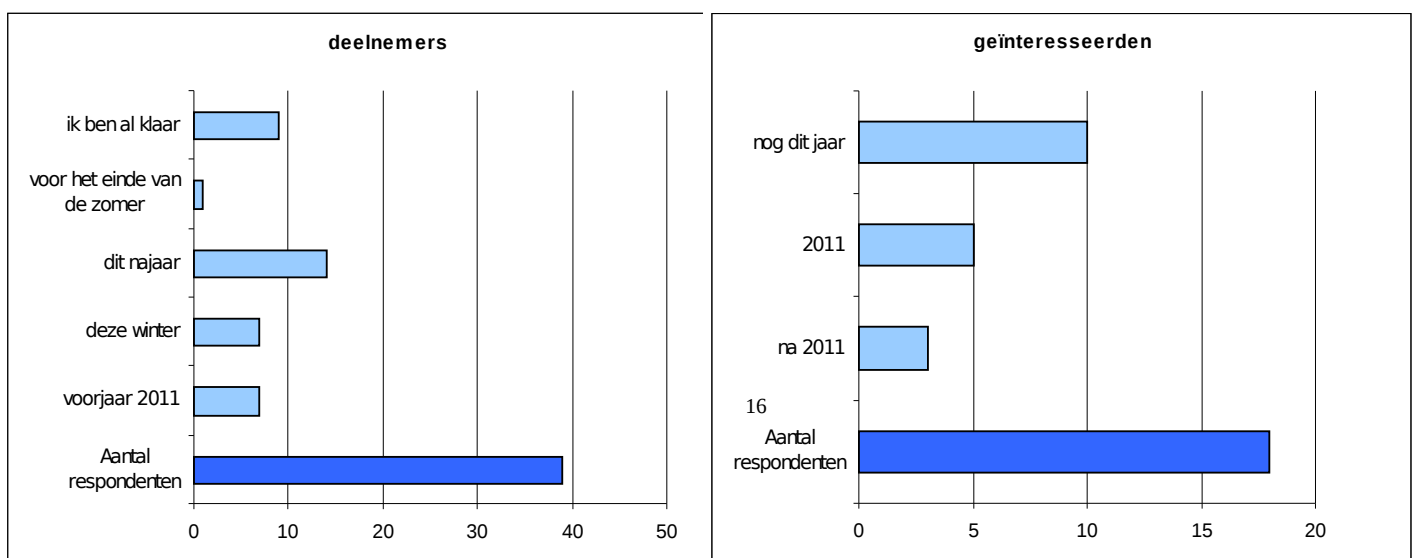
Deze vraag is gesteld aan de 19 respondenten die niet meedoen met de weddenschap maar wel maatregelen (gaan) uitvoeren en aan alle weddenschapsdeelnemers. De meeste deelnemers doen een deel van de klussen zelf en besteden een gedeelte uit. Dit komt waarschijnlijk omdat zij een groot scala aan maatregelen moeten uitvoeren om de 30% te halen. Slechts 2 van de 39 deelnemers voeren alles zelf uit.

Bij de geïnteresseerden voert bijna de helft de klussen zelf uit. Dit is een bevestiging van het hierboven vermelde vermoeden dat de geïnteresseerden vooral de klussen uitkiezen die gemakkelijk zelf zijn uit te voeren. Zo voeren zij de kierdichting, het isoleren van leidingen, het aanpassen van de CV-instellingen en het indraaien van spaar- of ledlampen overwegend zelf uit. Het plaatsen van dubbel glas of een nieuwe HR-ketel of het aanbrengen van vloerisolatie zijn klussen die de geïnteresseerden overwegend uitbesteden.

Wanneer denkt u deze maatregelen genomen te hebben?

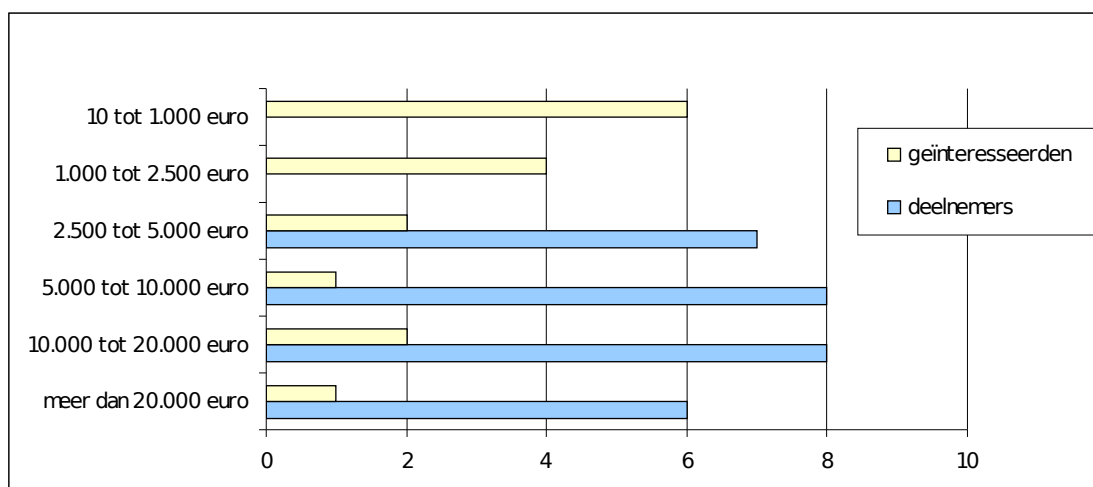
Deze vraag is gesteld aan de deelnemers van de weddenschap, maar aan de geïnteresseerden is een vergelijkbare vraag gesteld: "Op welke termijn vindt deze uitvoering plaats?"

Van de 39 deelnemers waren er 9 klaar met de werkzaamheden op het moment dat de vragenlijst werd verstuurd (half augustus 2010). 14 deelnemers zijn van plan om het in het najaar van 2010 te doen en 7 doen het de daarop volgende winter of het voorjaar van 2011. 5 doen voeren de werkzaamheden uit in 2011 en de rest er na.

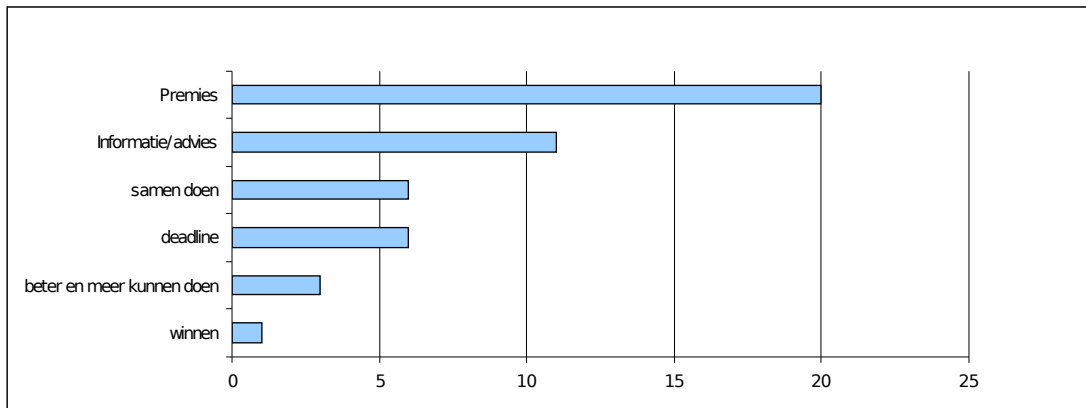
Wat is de hoogte van de investering die u hiervoor doet?

De geïnteresseerden doen over het algemeen minder hoge investeringen dan de deelnemers. Zo zijn er 4 geïnteresseerden die minder dan 150 euro investeren, terwijl er onder de deelnemers niemand minder dan 2.500 euro voor de maatregelen uittrekt. Er zijn twee deelnemers die 40.000 tot 45.000 euro uitgeven. Opvallend is dat ook bij de geïnteresseerden iemand is die in deze orde van grootte investeert.

Is een eventuele drempel om deze maatregelen uit te voeren verlaagd door dit weddenschapsproject?

Een overgroot deel (33) van de deelnemers vindt dat de weddenschap de drempel heeft verlaagd, terwijl slechts 5 deelnemers aangaven dat dit niet het geval was. De deelnemers die vinden dat de drempel verlaagd is geven aan dat dit vooral komt door de premies. Ook de beschikbaarheid van goed advies, tips en informatie en de mogelijkheid om vragen te stellen wordt door veel mensen aangedragen als reden. Daarnaast wilden velen (een deel van) de maatregelen al uitvoeren en was de weddenschap een manier om het sneller te doen. Ook het samen doen met de wijk werd door 6 mensen genoemd; *“omdat het een stimulans is dat er meerdere bewoners hetzelfde doen en tips van elkaar krijgen”*.

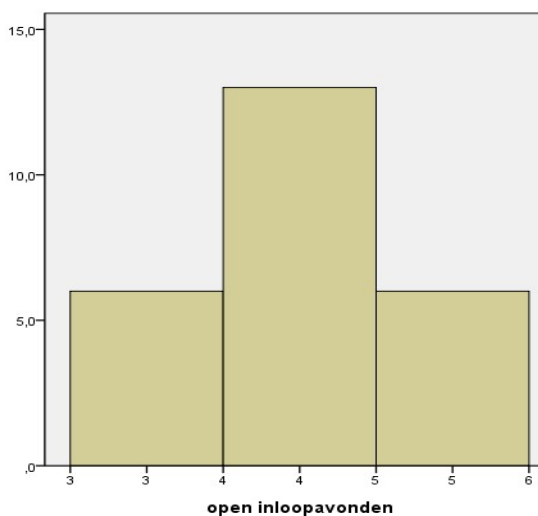
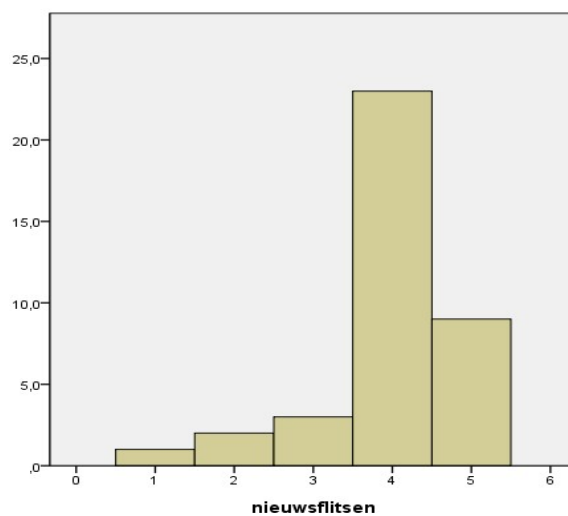
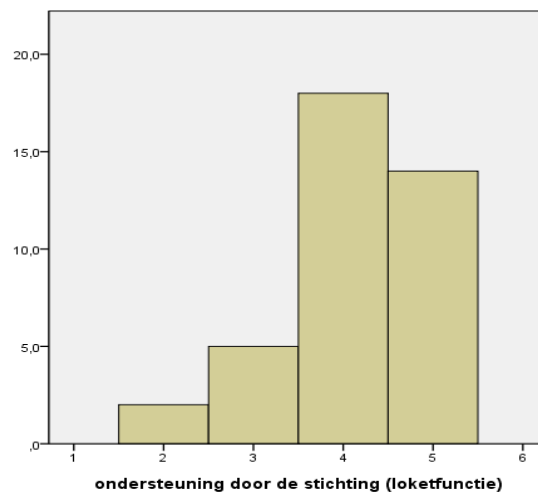
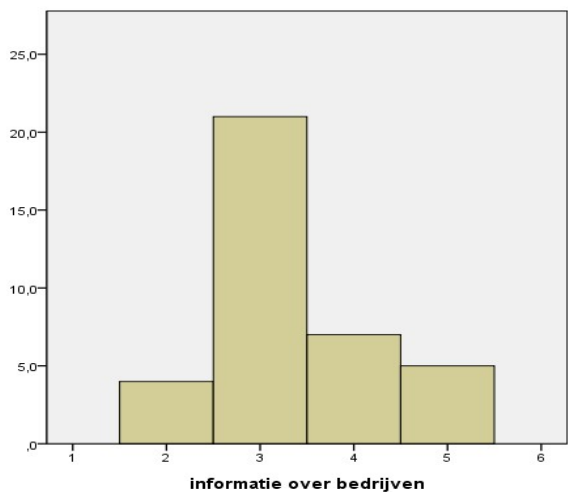
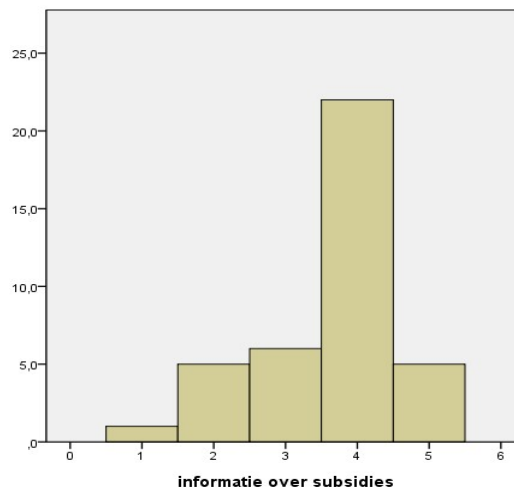
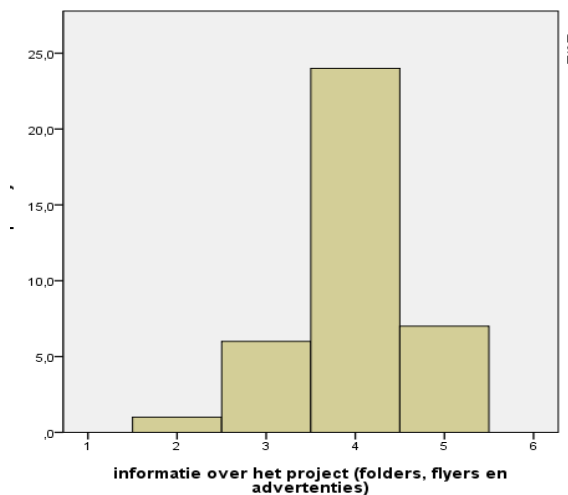
Het volgende citaat geeft een goede weergave van de redenen die voor veel deelnemers werden aangedragen:

*“- Doordat meerdere mensen in de buurt meedoen is het makkelijker om advies over en mensen voor de uit te voeren werkzaamheden te vinden;
 - We wilden het altijd al wel doen, alleen gaf de weddenschap het zetje om het nu meteen te doen;
 - De bijbehorende ondersteuning vanuit de stichting is erg fijn en maakt het makkelijker.”*

Van de 5 deelnemers voor wie het project niet de drempel had verlaagd, gaven er 4 aan dat de werkzaamheden sowieso moesten gebeuren. Eén persoon gaf aan dat de drempel niet verlaagd was omdat de subsidies niet voor eigenaren bleken te gelden die het huis niet zelf bewonen.

5. Project evaluatie

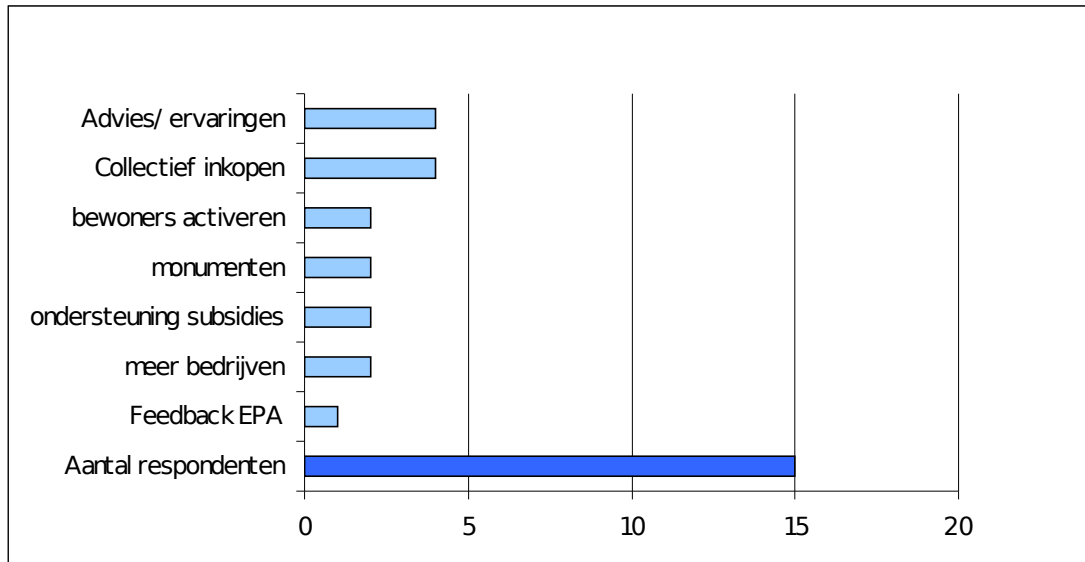
Aan het einde van de vragenlijst werden de deelnemers gevraagd om een cijfer te geven voor onderstaande onderdelen van het project. De cijfers liepen van 1 (slecht) tot 5 (uitstekend):

Als we de antwoorden middelen is het mogelijk om een rangorde aan te geven. Dan wordt duidelijk dat de loketfunctie het hoogst werd gewaardeerd (gemiddelde 4.1), op de voet gevolgd door de inloopavonden (gemiddelde 4.0). De informatie over bedrijven kreeg de minste waardering met een gemiddelde van 3.4, dit is ook terug te zien in het aantal mensen dat een 3 geeft. Hierbij is het goed om in gedachten te houden dat een 3 als neutraal gezien kan worden en dus geen negatieve waardering is. Wel laat het zien dat er op dit punt verbeteringen mogelijk zijn. Ook over de informatie over subsidies was men niet onverdeeld enthousiast (gemiddeld 3.6).

Wat had de stichting nog meer kunnen doen voor de deelnemers?

15 Deelnemers hebben suggesties gegeven voor verbetering, waarvan er 4 aangaven dat er meer gemeenschappelijk ingekocht had kunnen worden, zoals voor spouwisolatie. Ook gaven 4 deelnemers aan dat zij wat meer vakkundig advies (*“zonder commerciële druk zoals op de inloopavonden”*), voorbeelden en ervaringen hadden willen hebben: *“Ik moet toch veel zelf uitvinden”*.

Enkele citaten als toelichting op de grafiek:

Bewoners activeren

“Vanaf de start een aantal bewoners per straat te mobiliseren om zodoende direct een grote groep bewoners enthousiast te maken – als je een buurman hebt die je daarover actief aanspreekt werkt dat wel mijns inziens.”

Monumenten

“Regelen bijeenkomst met afdeling erfgoed met bewoners die een monumentenpand bewonen en/of te maken hebben met beschermd stadsgezicht” / “Eisen van monumentenzorg met die afdeling beter coördineren.”

Ondersteuning subsidies

“Meer info over zonnepaneelsubsidie. We wisten niet dat je geen offerte nodig hebt om subsidie aan te vragen en daarom waren we te laat” / “Begeleiding SDE subsidieaanvraag”.

Meer bedrijven

“Meer info over bedrijven of langere lijst bedrijven. Wellicht delen ervaringen van deelnemers over verschillende bedrijven”/ “Meer duidelijkheid over dunner isolatiemateriaal.”

Heeft u opmerkingen naar aanleiding van ons project?

Van de deelnemers hebben 22 mensen deze vraag beantwoord en van de 24 geïnteresseerden waren dat er 8. Veruit de meeste opmerkingen waren positief. Zo

spraken 10 mensen hun waardering uit voor het project. Twee mensen gaven aan dat de samenwerking (met Petra) goed was en twee anderen gaven aan dat (de financiële afwikkeling van) het advies van Visser hun bevallen was. Ook gaf iemand aan dat het project goed was voor de binding met de wijk.

Zes mensen gaven suggesties om het project uit te breiden. Bijvoorbeeld door groepskortingen te blijven bedingen, door het in andere wijken te doen, door collectieve maatregelen te treffen of door specifiek te richten op zonne-energie en ledlampen.

Dat er mogelijkheden zijn voor uitbreiding blijkt ook uit het volgende citaat:

“71 woningen is prima, maar geeft wel aan dat er veel woningen overblijven die niet meedoen. Besef is bij veel mensen nog niet aanwezig. Als je over het project praat wordt het niet echt serieus genomen, bredere maatschappelijke draagvlak moet nog gecreëerd worden. Een persoonlijke benadering van veel huiseigenaren lijkt zinvol.”

Twee geïnteresseerden gaven aan dat zij zelf al veel energiebesparende maatregelen hadden genomen voordat het project begon.

Ook zijn er 7 opmerkingen met verbeterpunten. Vier gaan er over de subsidies: Twee mensen geven aan dat het beter is als gelijk vanaf het begin duidelijk is dat ook de 51+ huishoudens alle subsidies krijgen. Daarnaast geeft iemand aan dat het jammer is dat 'eigenaren maar niet-bewoners' geen subsidie krijgen en iemand anders maakt de volgende opmerking:

“Opmerking voor de organisatie /subsidieverstrekkers (niet voor de stichting). Bij een herhaling zou ik proberen om meer eenheid te krijgen in het uitbetalen van de subsidie. Een half jaar na de eindcontrole is nog steeds een deel van de subsidie niet binnen. Hierin heeft de stichting absoluut geen schuld, echter omdat zij het aanspreekpunt zijn komen alle vragen en opmerkingen hierover wel bij hen terecht. Voor de gemeente een leerpunt om te bekijken of zij niet alles kunnen ‘voorschieten’ om de burger daardoor niet te laten wachten op de te trage provincie. Dit niet pas in het traject vaststellen maar ervoor. Men weet vanaf nu dat de provincie niet sneller kan werken. Op Meer Met Minder geen enkele opmerking. Prima organisatie, duidelijke website, duidelijke info en doen wat ze beloven.”

De overige drie verbeterpunten hebben betrekking op het gezamenlijk inkopen, een snellere respons in de weken voor de afsluiting en de mogelijkheid om huis aan huis te werven.

6. Aanvullingen door stichting en gemeente

“Probeer van te voren de deadlines en betalingsmomenten helder bepaald en vastgelegd te krijgen. En hou in het voortraject van het project rekening met de tijd die besluitvorming bij de overheden nodig heeft als er niet al van te voren een subsidieregeling bestaat.

Bij deze weddenschap merk je dat de uitvoering van het project voorop loopt op de ambtelijke uitvoering en bestuurlijke besluitvorming bij gemeente en provincie. Het moet eerder op de agenda komen bij de betrokken overheden.”

Zo luidt de input van de betrokken beleidsambtenaar van de gemeente Arnhem. Het weddenschapsproject wordt door de gemeente positief ontvangen. Het is een

stimulerend project waarin bewoners zelf aan de slag gaan en concrete resultaten bereiken in het kader van de klimaatdoelstellingen.

De gemeente heeft ook meegewerkt aan de communicatie rond het project, onder andere door het meerdere malen beschikbaar stellen van ruimte op de gemeentepagina in de Arnhemse Koerier voor de werving van deelnemers.

De stichting hoorde van verschillende partijen terug dat de communicatie en werving als goed werd beoordeeld. Het was veelzijdig (informatie-avonden, huis-aan-huisfolders, advertentie Wijkkrant, Arnhemse Koerier, lokale omroep, posters op de ramen bij deelnemers en winkels in de wijk, eigen website) en het project is regelmatig onder de aandacht gebracht.

Toch waren er merkwaardig genoeg aan het eind van de looptijd nog steeds wijkbewoners die van niets wisten. Onze conclusie is dat je niet genoeg kunt communiceren over je project.

Extra aandachtspunt voor een volgend project is hoe je de wijkbewoners/deelnemers zelf meer kunt laten meedoen in de werving.

Arnhem, februari 2011
Analyse en rapportage: **Mirjam de Groot**
Onderzoek: **Petra Lettink**

Bijlage I

Vragenlijst - deelnemers

Deze vragenlijst is voor wijkbewoners die als deelnemer meedoen met onze energiebesparingsweddenschap 'Kom op, bespaar energie èn kosten!', zoals u. Wij willen ons project goed evalueren en daarom horen we graag wat de deelnemers van ons project vinden.

Wilt u deze vragenlijst invullen en terugsturen?

Alvast vriendelijk bedankt voor uw medewerking!

Invulwijzer

- het invullen van deze vragenlijst kost maximaal 5 minuten;
- u kunt deze vragenlijst digitaal invullen en terug mailen (petra@duurzamewijk.nl);
- als u de vragenlijst liever anoniem invult dan kunt u deze uitprinten, invullen en bij ons in de bus doen (Hommelseweg 41). Wel vragen we u dan om nog steeds de letters van uw postcode in te vullen;
- als er geen toelichting bij de vraag staat, is het de bedoeling dat u één van de antwoorden aankruist of een antwoord invult in het antwoordvak.

1	Wat zijn de letters van uw postcode?	
2	Hoe heeft u van de energiebesparingsweddenschap gehoord? (max. 2 antwoorden mogelijk)	huis-aan-huis folder
		advertentie in de Wijkkrant
		artikel in De Gelderlander
		informatie in de Arnhemse Koerier

		via de website van de stichting (www.duurzamewijk.nl)
		via anderen
		anders, namelijk:
3	<p>Waardoor heeft u besloten om mee te doen met de weddenschap?</p> <p>(geef een cijfer bij max 2 antwoorden: 1 is de hoofdreden, 2 is ook een belangrijke reden)</p>	de besparing op de energierekening
		de milieuwinst die het oplevert
		de aantrekkelijke premies
		de ondersteuning vanuit de stichting
		het weddenschapselement
		anders, namelijk:
4	Van wie heeft u het energiemaatwerkadvies ontvangen?	Geas Energiewacht
		EnergieAdvies Visser
		anders, namelijk:
5	Wat vond u van dit advies?	duidelijk
		onduidelijk
		anders, namelijk:
6	Hoeveel energiebesparing gaat u uiteindelijk in uw woning realiseren door dit project?	in %:
		in labelsprongen:
7	Voert u de besparende maatregelen zelf uit?	ja

		nee, ik laat het doen
		het is een combinatie van zelfwerkzaamheid en uitbesteden
8	Wat is de hoogte van de investering die u hiervoor doet?	circa €
9	Wanneer denkt u deze maatregelen genomen te hebben?	ik ben al klaar
		voor het eind van deze zomer
		dit najaar
		deze winter
		voorjaar 2011 (tot 1 mei mogelijk)
10	Is een eventuele drempel om deze maatregelen uit te voeren verlaagd door dit weddenschapproject?	ja
		nee
		anders:
11	Zo ja, waarom ervaart u de drempel als verlaagd?	
12	Zo nee, waarom is de drempel niet verlaagd?	
13	Geef een cijfer aan de verschillende onderdelen van het project: 1 is slecht, 5 is uitstekend (max. een 5 mogelijk)	
	informatie over het project (folders, flyers en advertenties)	Evt toelichting:
	informatie over subsidies	evt toelichting:
	informatie over bedrijven	evt toelichting:

	ondersteuning door de stichting (loketfunctie)	evt toelichting:
	nieuwsflitsen	evt toelichting:
	open inloopavonden	evt toelichting:
14	Wat had de stichting nog meer kunnen doen voor de deelnemers?	
15	Heeft u nog aanvullende opmerkingen over of verbeterpunten voor ons project?	
<p>Einde vragenlijst. Bedankt voor het invullen!</p> <p>U kunt de ingevulde lijst per e-mail terugsturen naar petra@duurzamewijk.nl of in de bus doen bij De Groene Vos, Hommelseweg 41, Arnhem.</p>		

Bijlage II

Vragenlijst - geen deelname

Deze vragenlijst is voor mensen die interesse hebben getoond in onze energiebesparingsweddenschap 'Kom op, bespaar energie èn kosten!' en die uiteindelijk geen deelnemer zijn geworden, zoals u.

Wij willen ons project goed evalueren en daarom horen we graag wat wijkbewoners van ons project vinden. Wilt u deze vragenlijst invullen en terugsturen?

Alvast vriendelijk bedankt voor uw medewerking!

Invulwijzer

- het invullen van deze vragenlijst kost maximaal 5 minuten;
- u kunt deze vragenlijst digitaal invullen en terug mailen (petra@duurzamewijk.nl);
- als u de vragenlijst liever anoniem invult dan kunt u deze uitprinten, invullen en bij ons in de bus doen (Hommelseweg 41). Wel vragen we u dan om nog steeds de letters van uw postcode in te vullen;
- als er geen toelichting bij de vraag staat, is het de bedoeling dat u één van de antwoorden aankruist of een antwoord invult in het antwoordvak.

1	Wat zijn de letters van uw postcode?	
2	Hoe heeft u van de energiebesparingsweddenschap gehoord? (max. 2 antwoorden mogelijk)	huis-aan-huis folder
		advertentie in de Wijkkrant
		artikel in De Gelderlander
		informatie in de Arnhemse Koerier

		via de website van de stichting (www.duurzamewijk.nl)
		via anderen
		anders, namelijk:
3	Wat vond u het meest interessant aan het energiebesparingsproject?	de besparing op de energierekening
		de milieuwinst die het oplevert
		de aantrekkelijke premies
		de ondersteuning vanuit de stichting
		het weddenschapselement
		anders, namelijk:
4	Heeft u een energiemaatwerkadvies aangevraagd en gekregen?	ja (ga naar vraag 12)
		nee
5	Zo nee, waarom niet?	ik vond het energiemaatwerkadvies te duur
		ik wilde niet de rompslomp van het nemen van maatregelen in mijn huis
		mijn huis is al helemaal energiezuinig
		ik heb op dit moment geen geld om te investeren in mijn huis
		anders, namelijk:
6	Heeft u toch energiebesparende maatregelen genomen in uw huis na het lezen van de informatie over ons project of gaat u die nog nemen?	ja
		nee (ga naar vraag 11)

7	Zo ja, om welke maatregelen gaat het dan?	
8	Voert u deze zelf uit?	ja
		nee, ik laat het doen
		het is een combinatie van zelfwerkzaamheid en uitbesteden
9	Op welke termijn vindt deze uitvoering plaats?	nog dit jaar
		2011
		na 2011
10	Wat is de hoogte van de investering die u hiervoor doet?	circa €
11	Heeft u opmerkingen naar aanleiding van ons project?	
Einde vragenlijst voor u, bedankt voor het invullen!		
U kunt de ingevulde lijst per e-mail terugsturen naar petra@duurzamewijk.nl of in de bus doen bij De Groene Vos, Hommelseweg 41, Arnhem.		
12	Van wie heeft u het energiemaatwerkadvies ontvangen?	Geas Energiewacht
		EnergieAdvies Visser
		anders, namelijk:
13	Wat vond u van dit advies?	duidelijk

		onduidelijk
		anders, namelijk:
14	Kunt u 30% energiebesparing bereiken in uw huis?	ja
		nee (ga naar vraag 16)
15	Waarom heeft u besloten om niet mee te doen aan ons weddenschapsproject?	het is een te groot investeringsbedrag, dat geld heb ik niet
		het is een te grote verbouwing, teveel gedoe
		de voorgestelde maatregelen wil ik niet nemen in mijn huis
		anders, namelijk:
16	Heeft u toch energiebesparende maatregelen genomen in uw huis genomen n.a.v. het rapport of gaat u die nog nemen?	ja
		nee (ga naar vraag 22)
17	Zo ja, om welke maatregelen gaat het dan?	
18	Wat is de geschatte besparing van deze maatregelen?	in %:
		in €:
19	Voert u deze zelf uit?	ja
		nee, ik laat het doen
		het is een combinatie van zelfwerkzaamheid en uitbesteden
20	Op welke termijn vindt deze uitvoering plaats?	nog dit jaar
		2011

		na 2011
21	Wat is de hoogte van de investering die u hiervoor doet?	Circa €
22	Heeft u opmerkingen of verbeterpunten naar aanleiding van ons project?	
<p>Einde vragenlijst. Bedankt voor het invullen!</p> <p>U kunt de ingevulde lijst per e-mail terugsturen naar petra@duurzamewijk.nl of in de bus doen bij De Groene Vos, Hommelseweg 41, Arnhem.</p>		